

KESKUSTELUA

Ikkunoita lapsuudentutkimukseen. Professori emerita Leena Alasen haastattelu 16.2.2017

Kaisa Vehkalahti, Marleena Mustola & Mari Vuorisalo

Mitä työpöydälläsi on juuri nyt, Leena Alanen?

Juuri nyt työn alla on seuraava pääkirjoitukseni *Childhood* -journalaan. Pääkirjoitusteni kirjoittamista tapaavat innoittaa yhteiskuntatieteiden kentällä havaitsemani ilmiöt ja se, miten ne näkyvät – tai sitten eivät näy – lapsuudentutkimuksessa. Niin on tälläkin kertaa. Sen rinnalla kirjoitan konstruktivismia koskevaa artikkelia *Oxford Bibliographies* -sarjaan. Kesäkuussa vierailen brittiläisessä yliopistossa, jossa ensin olen puhujana kansainvälisessä symposiossa ja sen jälkeen jatkan viikkoa vierailevana tutkijana. Myös luvun kirjoittaminen englanninkieliseen kirjaan on pantu alulle. Lisäksi olen jäsenenä kansainvälisen tutkimushakemusten arviointipaneelissa, jonka työ tulee valmiiksi ensi kuussa paneelin kokouksessa Berliinissä.

Olet toiminut pitkään lapsuudentutkimuksen näköalapaikoilla eri tehtävissä – professorina, tutkijana, opettajana ja alan arvostetun kansainvälisen referee-journaalin *Childhoodin* pitkäaikaisena päätoimittajana. Miten sinusta tuli lapsuudentutkija

Monien sattumustenkin kautta, mutta uskon, että myös omat lapsuudenkokemukseni ovat osasyynä siihen.

Pari vuotta sitten minua pyydettiin kirjoittamaan kollegani ja hyvän ystäväni Doris Bühler-Niederbergerin 60-vuotisjuhlakirjaan jotain omasta lapsuudestani ja liittämään siihen myös senaikainen valokuva. Kirjoitusprosessi pani pohtimaan juuri samaa asiaa, omien lapsuuden aikaisten kokemusten merkitystä. Lapsena asuin useita vuosia USA:ssa ja Kanadasa ja juhlakirjaan valitsemassani valokuvassa olen perheeni kanssa piknikillä jossakin Ontario-järven lähellä. Kuvausta varten minut on nostettu istumaan tienvarsipylvään päälle. Kuvan puolitoistavuotiaalla pikkutytyllä on varsin huolestunut ilme, toisin kuin hänen veljillään, jotka omissa kuvissaan seisovat iloisina ja nauravina saman mailipylvään päällä.

Kuva 1. Ontario-järven rannalla. Valokuva Leena Alasen omistuksessa.

Elämänkulkua ja myös lapsuuden aikaa kuvataan usein tien metaforan avulla Koska valokuvassa istun mailipylvään päällä, kuvauspaikkakin on tien varrella ja työllä on siten näköala sinne, mistä tultiin, ja myös sinne, mihin ollaan menossa. Mailipylvään huipulla istuvan tytön voi ajatella saavuttaneen yhden virstanpylvään ja jatkavan siitä matkaa. Ja tyttö oli tosiaankin kulkenut pitkän matkan ja ylittänyt matkallaan monta rajaa. Pari, kolme kuukautta aikaisemmin hän matkusti äitinsä ja veljiensä kanssa ensin Suomesta Ruotsiin ja sen jälkeen laivalla yli Atlantin ja saapui New Yorkiin. Ensimmäisen kesän hän asui Syracusen yliopistokaupungissa, missä hänen isänsä viimeisteli jatko-opintojaan. Sen jälkeen matkaa tehtiin uudelleen, kun hän muutti perheensä mukana Kanadaan, mistä hänen isänsä oli saanut työpaikan. Siellä kului viisi vuotta ja sen jälkeen tyttö perheineen matkasi takaisin Suomeen.

Tie elämänkulun metaforana esittää sen lineaarisena ja tasaisesti etenevänä urana. Itse luen valokuvaa työstä tienvarsipylvään päälle mielummin toisin ja käyttäen toisenlaista kielikuvaa, sellaista joka on tietä vähemmän suoraviivainen. Mainitsemani juhlakirjan muistelutekstiä rakentaessani mieleeni palautui suuresti ihailemani kanadalaisnovellistin.

Alice Munron kuvaama tapa lukea tarinaa.

A story is not like a road to follow, ... , it is more like a house. You go inside and stay there for a while, wandering back and forth and settling where you like and discovering how the room and corridors relate to each other; how the world outside is altered by being viewed from these windows. And you, the visitor, the reader, are altered as well by being in this enclosed space, whether it is ample and easy or full of crooked turns, or sparsely or opulently furnished. You can go back again and again, and the house, the story, always contains more than you saw last time.

(Munro 1996)

Munro kertoo, ettei hän välttämättä aloita lukemista tarinan alusta ja etene sivu sivulta kohti loppua, ikään kuin kulkisi ennakkoon rakennettua tietä pitkin. Tien sijasta hänen käyttää tarinanlukemisen kielikuvana taloa, jossa on useita eri tavoin kalustettuja huoneita. Luke-
misen hän voi aloittaa mistä huoneesta tahansa, voi katsoa ulos sen ikkunasta, voi mennä toiseen huoneeseen ja avata uuden ikkunan ja voi myös palata takaisin ja katsella, miten huonetilat avautuvat toisiinsa nähden; ei siis tarvitse aloittaa alusta tai lopusta, vaan yhtä hyvin jostain keskeltä. Joka kerta talo, tarina, sisältää enemmän ja toisenlaista kuin aiemmillä kerroilla nähty ja koettu. Vaikka siis valokuvan pikkutyön voi hyvinkin ajatella kul-
keneen tietä pitkin ja saavuttaneen kuvassa näkyvän virstanpylvään, ehkä hän pikemminkin oli liikkunut talossa, sen eri tiloissa, ikkunoiden näkymiä ja talon sisätiloja katsellen. Uskon tai suorastaan tiedän, että merkityksellisten kokemusten syntymisellä oman spesifin lapsuuteni ”talossa” ja niitä koskevien muistikuvien kerrostuminen aikaa myöten ovat oikeastikin ohjanneet valintojani tutkimustehtäviin ja jopa nimenomaan lapsuudentutkimukseen.

Ensimmäinen urahaaveeni oli tosin jotain muuta: lapsena halusin satukirjailijaksi. Myös arkkitehtuuri kiehtoi minua jo nuoresta alkaen, vähän myöhemmin historia ja arkeologia. Yliopisto-opintoni aloitin Helsingin yliopistossa kuitenkin lukemalla fysiikkaa, matemaatiikkaa, tilastotiedettä ja filosofiaa ja vasta myöhemmin siirryin opiskelemaan yhteiskuntatieteitä.

Miten päädyit yhteiskuntatieteisiin ja sosiologiaan?

Se tapahtui aika lailla sattuman kautta. Toisesta opiskeluvuodesta alkaen työskentelin opintojen ohella tutkimusavustajana ja kun kesätyöni aikataulu tutkimuslaitoksessa sen salli, osallistuin sosiologian peruskurssille. Kurssikokemus oli sen verran hyvä, että suoritin kesän aikana loputkin perusopinnot, silloiset approbatur-opinnot. Yhteiskunnalliset ja globaalit asiat kiinnostivat kyllä muutenkin. Yhteiskuntatieteisiin minua sysäsi myös 1960-luvulla aktivoitunut opiskelijaliike, jossa olin mukana. Työskentelin muun muassa kolmannen maailman asioita ajaneessa Tricont-yhdistyksessä ja osallistuin lukemattomiin rauhanmarsseihin ja Vietnamin sodan vastaisiin ja muihin mielenosoituksiin, olin myös mukana Vanhan valtauksessa. Opiskelijaliikkeen puitteissa järjestimme yliopistolle myös omia opintopiirejä, joissa luettiin ja keskusteltiin asioista, joita yhteiskuntatieteiden oppikirjat eivät ottaneet esiin tai luennoilla puhuttu. Se oli aivan huimaavaa aikaa; oma ymmärrykseni maailmasta, sen rakenteista ja prosesseista laajeni valtavasti. Kaiken tämän myötä myös pääaineeni vaihtui matematiikasta sosiologiaan.

Miten lapset nousivat tutkimukseksi kohteeksi?

Lasten tutkimuksen pariin minut johdatti ensimmäisenä Jyväskylän yliopiston silloinen rehtori Martti Takala, joka kutsui minut alkamassa olleeseen monivuotiseen tutkimushankkeeseensa. Hankkeessa tutkittiin 5–6-vuotiaita lapsia ja heidän vanhempiaan ja tutkimushypoteesi koski sitä, kehkeytyykö sellaisille lapsille muita lapsia enemmän sosiaalisia taitoja, joiden vanhemmilla on ammattityössään runsaasti välitöntä vuorovaikutusta ihmisten kanssa. Lisensiaattityöni valmistui projektin aineistosta. Projektin ansiosta aloitin myös kasvatustieteen opinnot. Projektin muut tutkijat, kuten myös Martti Takala, olivat psykologeja, ja kun totesin ensimmäisessä projektikokouksessamme, ettei heidän käyttämänsä käsitteistö oikein avautunut minulle, päätin hankkia riittävän ymmärryksen opiskelemalla kasvatustiedettä. Annika Takala oli Joensuussa, missä tuolloin asuin, kasvatustieteen professorina ja tein kasvatustieteen ns. sivugraduni hänelle. Gradu koski sosialisointia käsitteitä. Sosialisointi oli sosiologian piirissä pitkään ollut oikeastaan ainoa lähestymistapa lapsuuteen. 1970- ja 1980-luvuilla alkoi jo löytyä kriittistäkin keskustelua asiasta tai ehkä pikemminkin idullaan olevia sosialisointia ”luonnollisuutta” kyseenalaistavia ajatuskulkuja. Ns. konstruktivistinen käänne oli tulollaan yhteiskuntatieteisiin ja sosialisointia kritiikki oli selvästi osa tätä muutosta.

Kävin kansainvälisissä konferensseissa esittelemässä tutkimuksiani ja olin yllättyneet kohtaamastani mielenkiinnosta. Esimerkiksi New Delhissä vuonna 1986 pidetyssä sosiologian maailmankongressissa minulla oli mukana parikymmentä esitelmani paperikopiota ja ne tultiin suorastaan repimään käsistä! Yhteiskuntatieteen alan konferenssien ohjelmakirjoista oli tuohon aikaan lähes mahdotonta löytää työryhmiä, joiden teemana tavalla tai toisella olivat lapset tai lapsuus. Kun hain New Delhin kongressin ohjelmasta sellaista tutkimuskomiteaa ja sen työryhmää, johon voisin lähettää sosialisointia kritiikkiä koskevan abstraktini, perhesosiologia osoittautui kaikkein lähimmäksi ja näin jatkui vielä pitkään. Sitten sain kutsun tulla puhumaan Trondheimin yliopistoon perustetun lapsitutkimuskeskuksen ensimmäiseen kansainväliseen konferenssiin. Tätä kautta alkoi vähitellen löytyä lisää kansainvälisiä kontakteja, tutkijoita jotka olivat kiinnostuneita samoista asioista kuin minä.

Tärkeä hanke paitsi itselleni myös koko lapsuudentutkimuksen nousulle 1980-luvun jälkipuoliskolla oli 16 maan yhteinen *Childhood as a Social Phenomenon* -projekti, jonka johtaja oli tanskalainen Jens Qvortrup. Projektin loppukonferenssiin osallistuivat myös Allison James ja Alan Prout sekä lukuisia muita lapsuudentutkijoita eri maista, pääasiassa kuitenkin Euroopasta. Britanniassa lapsuudentutkimus oli lähtenyt alkuun seminaarisarjasta, johon Cambridgen antropologi Judith Ennew sai rahoituksen; seminaarisarja tuotti tuloksenaan Allisonin ja Alanin – hekin molemmat antropologeja – toimittaman kirjan *Constructing and Reconstructing Childhood* (1990). Tällä kirjalla jo yksinään oli iso merkitys lapsuudentutkimuksen liikkeelle lähdölle Britanniassa. Tärkeä oli myös Britanniassa 1990-luvun loppupuolella toteutettu laaja lapsuudentutkimushanke, jonka tuloksena olemaan kirjasarjaan itekin, yhdessä Berry Mayallin kanssa, toimitin yhden kirjan. Etnografiset ja antropologiset vaikutteet sekä sosio-konstruktivistinen lähestymistapa olivat sen vahvat juonteet. Erityisen vahvasti yhteiskuntatieteellisen lapsuudentutkimuksen ottamaan suuntaan on vaikuttanut konstruktionismi, josta – kuten monesti on todettu – on muodostunut lapsuudentutkimukselle sen paljolti kyseenalaistamaton doxa.

Miten luonnehtisit lapsuudentutkimuksen tilaa tällä hetkellä? Mistä lapsuudentutkimus on tutkimusalana tulossa, ja mihin se on menossa?

Lasten toimijuuden tunnistaminen on ollut yksi lapsuudentutkimuksen keskeisistä ideoista. Oma käsitykseni on kuitenkin se, että YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus (1989) on paljon lapsuudentutkimusta enemmän vaikuttanut lasten toimijuuden hyväksymiselle niissä ympäristöissä, joissa lapset elävät arkeaan. Sopimushan velvoittaa lasten kanssa toimivat ammattilaiset, kuten lastensuojelun, varhaiskasvatuksen tai koulutuksen piirissä työskentelevät henkilöt ottamaan työssään huomioon lapset samalla tavalla arvokkaina toimijoina kuin muutkin erilaiset väestökategoriat. 'Lapset toimijoina' -lausumaan, ellei peräti kliseeseen, kiteytyy samalla se, mikä lapsuudentutkimuksessa ja sen lähestymistavoissa on koettu uutena. Arkipuheessa ja tutkimuksenkin piirissä 'toimijuus' kuitenkin ymmärretään kovin eri tavalla. Erityisesti tutkijoiden tulisi tarkistaa, miten he käsitettä käyttävät, ja sitoa se johonkin laajempaan teoreettiseen kehykseen.

Oma tutkijanidentiteettini on sosiologin. Lapsuudentutkimuksen nykykeskustelussa yksi huolenaiheeni on sosiologisten käsitteiden merkitysten hajoaminen, niiden epämääräistyminen ja epätäsmällinen käyttö. Se näkyy muun muassa siinä mielestäni harhakäsityksessä, että lasten toimijuuden tunnustamisesta lähtevä tutkimus olisi automaattisesti sosiologiaa. Voidakseen puhua vakuuttavasti jostakin tieteenalasta tulisi tuntea sen perinteet, keskeiset keskustelut ja peruskäsitteet. Tämä ei useinkaan toteudu kotimaisessakaan lapsuudentutkimuksessa. Toimijuuden käsitettä voidaan täysin perustellusti käyttää, ja käytetäänkin, vaikkapa psykologiassa, taloustieteissä ja monilla muilla tieteenaloilla. On varmaa – ja myös oikeutettua – se, että tämänkään käsitteen merkitys ei kaikilla näillä tieteenaloilla ole sama. Lapsuudentutkimuksessa, enkä tarkoita vain tai edes pääasiassa kotimaista tutkimusta, on mielestäni kovin paljon teoreettisesti sotkuista keskustelua. Jos tutkimusalueella ei ole mitään ydinkeskustelua tai -keskusteluja, joihin tutkija voi ankkuroitua, puuttuu myös pohja tutkimusalueen kehittymiselle. Toki yksittäiset tutkimukset ja niiden tulokset voivat olla kiinnostavia, mutta jos keskustelu on hajanaista, kiinnostavatkaan tulokset eivät vie tutkimusalaan eteenpäin.

Lapsuudentutkimuksen nykytilasta en osaa sanoa kovin paljon tätä täsmällisempää. Pelkoni on se, että kenttämme fragmentoituu entisestään. Haluaisin nähdä tutkijoilta enemmän itsekritiikkiä, uskallusta nähdä tutkimusalueen ongelmia ja hakea tapoja niiden ratkaisemiseen. Lapsuudentutkimus vaikuttaa usein kovin turvallisuushakuiselta: tutkimusta tehdään samoilla otteilla ja metodeilla kuin muutkin, vain uudella aineistolla.

Voiko lapsuudentutkimusta pitää tieteenalana, tai tulisiko sen olla itsenäinen tieteenala?

Riippuu tietenkin siitä, miten haluaa määritellä tieteenalan, disiplinaalin. Lapsuudentutkimuksen kentällä on esimerkiksi yhdistyksiä, konferensseja, lehtiä ja muita institutionaalisia tunnusmerkkejä, joita pidetään edellytyksinä autonomisen disiplinaalin syntymiselle. Tieteenalaa viittaavaa infrastruktuuria alkaa tässä merkityksessä olla, mutta oma käsitykseni on se, ettei lapsuudentutkimus ole eikä edes voi olla oma itsenäinen tieteenalansa. Lapsuudentutkimus on monitieteinen tutkimuskenttä, sateenvarjo, jonka alle ryhmittyy monien eri tieteenalojen piiriin kuuluvaa tutkimustoimintaa. Useilla tieteenaloilla on lapsiin ja lapsuuteen kohdistuvaa tutkimusta – lapsuuden sosiologiaa, lapsuuden psykologiaa, lapsuuden taloutta jne., eikä kaikkien empiirinen fokus aina edes ole lapsuudessa eikä lapsuus välttämättä ole yksi niiden käsitteistä. Periaatteessa kaikilla tieteenaloilla voidaan käsitellä – ja olisikin

hyvä käsitellä – lapsiin ja lapsuuteen liittyviä teemoja. Joillain tieteenaloilla lapsuuteen liittyvät kysymykset ovat toki keskeisempiä kuin toisilla.

Miten näet monitieteisen yhteistyön ja tieteidenvälisten tutkimusasetelmien haasteet ja mahdollisuudet?

Monitieteinen yhteistyö ei ole helppoa – ja sopii miettiä, minkä vuoksi näin on. Vaikka monitieteisyydestä ja varsinkin tieteidenvälisyydestä puhutaan kauniisti, käytännössä esimerkiksi tieteenalojen rajat ylittäviin tutkimushankkeisiin on vaikea saada rahoitusta. Tutkimushankkeiden arviointi perustuu useimmiten tieteenalojen omille kriteereille ja siksi ei arvioinneissa useinkaan osata tunnistaa tiederajojen ylittämiseen pyrkivien hankkeiden vahvuuksia.

Esimerkiksi Britanniassa pääsy lapsuudentutkimuksen viriämiseen niin laajaksi 1990-luvulla oli siinä, että tutkimukseen satsattiin isojen tutkimusohjelmien kautta useamman vuoden ajan. Ohjelmat tuottivat myös yhteistyötä, kuten yhteisiä seminaareja, ja tutkimusideat levisivät tehokkaasti. Kun rahoitukset sitten loppuivat, tutkijat siirtyivät joko sellaisille aloille, joita rahoitettiin, tai siirtyivät kokonaan pois yliopistoista. Joissakin yliopistoissa ehdittiin kuitenkin rakentaa infrastruktuuria sinä aikana, kun resursseja vielä oli tarjolla. Joissakin yliopistoissa lapsuudentutkimuskin on pystynyt vaikuttamaan profiloitumisen välineenä. Suuri osa *Childhood Studies*, *Child Studies* ja *Children's Rights Studies* -tyyppisistä maisteri- ja tohtoriohjelmista rekrytoi opiskelijoita lasten kanssa toimivien ammattilaisten parista. Opintojen päätyttyä useimmat palaavat kentälle, mikä on tietenkin hyvä asia, mutta ei välttämättä vahvasta yliopistolaitosten tutkimuspohjaa.

Yksi interdisiplinaarisuuden riskeistä on, että jokin tieteenala ottaa imperialistisen roolin suhteessa toisiin: se sanelee keskeiset käsitteet ja teemat, joita muut soveltavat, mukautuvat niihin ja muuntavat muotoon, joka on tutumpi omalla tieteenalalla. Jos pyrkimys on todelliseen tieteidenvälisyyteen, yhteistyöhön osallistuvien tieteenalojen keskinäissuhteen tulisi lähtökohtaisesti olla symmetrinen. Itse ajattelen yhä enemmän niin, että monitieteisessä ja erityisesti tieteidenväliseen yhteistyöhön pyrittäessä on aivan keskeistä se, että yhteistyöhön osallistuvat tieteenalat ja tutkijat jakavat saman perusontologian: samat käsitteet siitä, mitä tutkimuksen kohteena oleva todellisuus on.

Mutta missä olisi se Akademia, joka antaisi riittävän pitkän rahoituksen tieteidenvälisen tutkimuksen kehittämiseksi? Suomessa rahoitusta saaneet huippututkimusyksiköt ovat tutkimusaloilla, joilla on jo kansainvälisestikin olemassa synteisiin pyrkivää keskustelua. Lapsuudentutkimuksessa sellaista ei vielä ole. Osasyys voi olla se, että meillä yliopistoihin tulee kyllä opiskelijoita saamaan 'lapsuudentutkimuksen peruskoulutuksen', mutta opintojen jälkeen he palaavat työelämään. Yliopistoihin jäävä tutkijajoukko on pieni ja heidän resurssinsa kehittää nimenomaan tutkimusaluetta ovat kokonaisuutena vähäiset. Toki tieteidenvälinen yhteistyö on vaikeaa muillakin aloilla, vaikka käytettävissä olisi resursseja lapsuudentutkimusta enemmän.

Synkkinä hetkinäni mietin, tuleeko tapahtumaan niin, että lapsuudentutkimuksessa tuotetut muutamat innovaatiot siirtyvät osaksi normaalitiedettä ja lapsuudentutkimus on tehnyt tehtävänsä. On muitakin tutkimuskenttiä, jotka ovat aikansa kukoistaneet ja antaneet oman panoksensa, mutta käyneet sitten tarpeettomiksi tai niitä ei tunnisteta enää samannimisinä. Toisaalta juuri lapsuudentutkimusta hyödyntävän ammatillisen kentän laajuus pitää osaltaan lapsuudentutkimuksen ja -opetuksen tarvetta yllä, joten ehkä toivoa vielä on...

Miten lapsuudentutkimus on vaikuttanut perinteisiin tieteenaloihin?

Varmasti yksi keskeisin kontribuutio liittyy siihen, millä tavalla lapset kohdataan tutkimuksessa. Enää ei ole yhtä sallittua kuin ennen tehdä lapsia objektiivovaa tutkimusta, *research on children*, vaan tilalle on tullut *research with children*. Mitä se tieteenaloilla merkitsee, vaihtelee niiden tutkimuskohteiden mukaan, eikä jokaisella tieteenalalla tämä erottelukaan ole yhtä keskeinen tai tähdellinen. Lapsilla pitää siis olla oikeus sanoa mielipiteensä kaikista asioista, jotka koskevat heidän elämäänsä. Katson tämän merkitsevän myös sitä, että yliopistojen ja tutkimuslaitosten *velvollisuutena* on tuottaa myös lapsia ja lapsuutta koskevaa tutkimustietoa.

Missä ja mistä aiheista käydään tällä hetkellä lapsuudentutkimuksen kiinnostavimmat keskustelut?

Minua kiinnostaa sellainen reflektiivinen tutkimus ja keskustelu, jossa avataan uusia, kyseenalaistavia näkökulmia aiempaan tutkimukseen. Tällaisen debatin vähäisyys kuvastaa mielestäni lapsuudentutkimuksen nykytilaa. Lapsuutta ei teoretisoida riittävästi.

Lapsuudentutkimuksen ulkopuolella pidän kiinnostavana niitä keskusteluja, joita lisäntyvästi käydään tieteen, tieteellisen tiedon ja voisiko jopa sanoa totuuden tuottamisen filosofisista perusteista. Niiden toivoisi siirtyvän myös lapsuudentutkimuksen voimavaroiksi. Kirjallisuudessa todetaan, että viime vuosikymmenten aikana tieteen piirissä on toteutunut useita erilaisia 'käänteitä' eli paradigmanvaihdoksia, joista yksi on edelleenkin paljon keskusteltu 'käänteeksi ontologiaan'. Epistemologiasta ja metodologiasta on käyty paljonkin keskustelua, mutta ontologia on jäänyt tieteellisessä keskustelussa sivurooliin. Tutkimuksissa kyllä saatetaan viitata rutiinimaisesti 'tutkimuksen ontologisiin ja epistemologisiin sitoumuksiin', mutta keskustelua viedään harvoin riittävän sofistikoituneelle tasolle, josta olisi myös seurauksia mm. metodologian suuntaan. Tällä hetkellä itseäni kiinnostaa eniten kriittisen realismin 'koulukunta'. Omassa tutkimustyössäni pyrin olemaan (ontologinen) realisti siinä mielessä, että ajattelen, että on olemassa maailma, joka on riippumaton meidän tiedostamme. Realistifilosofien joukossa on monenlaisia lähestymistapoja ja paljon älykäästä debattia. Termi 'kriittinen' esim. Roy Bhaskarin kehittämässä kriittisessä realismissa, viittaa siihen, että realistisen ontologian ja siihen loogisesti kytkeytyvän epistemologian pohjalta tuotettava tieto mahdollistaa maailman muuttamisen. Ja siihenhän myös lapsuudentutkijoiden tulisi tiedontuottamisessaan pyrkiä: tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan oikeasti muuttaa lasten asemaa ja hyvinvointia maailmassa.

Kriittinen realismi tai ylimalkaan realismi on jännittävässä debattisuhteessa 'ontologisen käänteeksi' edustajien kanssa. Usein silloin, kun tieteessä on jännitteitä, syntyy jotain kiinnostavaa, kun vastapuolet haastavat toinen toisensa. Tällaista jännitettä ja teoreettista haastamista toivoisin myös lapsuudentutkimukseen. Lapsuudentutkimuksen sisällä käydään monia kiinnostavia keskusteluja, esimerkiksi posthumanismista ja materiaalisuudesta, mutta niitä ei useinkaan viedä teoreettisesti riittävän pitkälle. Vaikuttaa myös siltä, ettei pitkään hallinnutta konstruktivistista epistemologiaa ei lopultakaan osata tai haluta haastaa.

Realistisen lapsuuden sosiologian kehittämiseksi tarvitaan johdonmukaisen sosiaalisen ontologian formulointia. Muun muassa feministisen tutkimuksen piirissä on jo eräitä tällaisia aloitteita, joista myös lapsuudentutkijat voivat hyötyä omassa työssään. Pidän hyvin kiinnostavana myös hyvän ystävänä ja tutkijakollegani Priscilla Aldersonin julkaisemaa kahta teosta: *Childhoods Real and Imagined: An Introduction To Critical Realism and Childhood Studies* (2013) ja *The Politics of Childhoods Real and Imagined. Practical App-*

lication of Critical Realism and Childhood Studies (2016). Niissä hän, kuten teosten otsikot osoittavat, esittelee kriittistä realismia lapsuudentutkijoille ja kriittisen realismin soveltamisen merkitystä lapsipolitiikalle.

Mitä lapsuudentutkijoiden pitäisi jatkossa tutkia?

Edellä jo sanoin toivovani sitä, että lapsuudentutkijat kiinnostuisivat myös teoreettisista kysymyksistä. Tässä ajassa, jossa tehdään lasten hyvinvointia heikentäviä poliittisia linjauksia, olisi erityisen tärkeä tutkia lasten elämään vaikuttavia taloudellisia ja poliittisia kysymyksiä. Nämä teemat eivät ole koskaan olleet oikein lapsuudentutkimuksen keskiössä. Lapsuudentutkijat ovat useimmiten keskittyneet mikrotasoiisiin tutkimusaiheisiin ja pyrkineet demonstroimaan lasten toimijuutta. Nämä teemat ovat edelleen tärkeitä, totta kai, mutta talouden ja politiikan kysymykset ovat olleet liian kaukana lapsuudentutkimuksen fokuksesta.

Tällä hetkellä tutkimuksen rahoitusmekanismit suosivat yhä enemmän käytännöllistä ja soveltavaa tematiikkaa, perustutkimukseen on vaikea löytää rahoitusta. Mielestäni tutkimusrahoitusta tarvitaan kuitenkin ihan perussosiologiseen tutkimukseen. Lapsilla menee hyvin, jos asiat ovat hyvin myös muualla yhteiskunnassa ja vastavuoroisesti, jos yhteiskunnassa menee huonosti, niin myös lapsilla menee huonosti. Tarvitsemme sellaista lapsuuden sosiologiaa, jossa lasten asema ja mahdollisuudet ja niiden puuttuminen yhteiskunnan rakenteissa ja prosesseissa kirjoitetaan auki.

Kirjallisuus

Alderson, Priscilla 2013. *Childhoods Real and Imagined: An Introduction To Critical Realism and Childhood Studies*. London–New York: Routledge.

Alderson, Priscilla 2016. *The Politics of Childhoods Real and Imagined. Practical Application of Critical Realism and Childhood Studies*. London–New York: Routledge.

Munro, Alice 1996. *Selected stories, 1968–1994*. Harmondsworth: Penguin Books.

FT, dosentti Kaisa Vehkalahti työskentelee tutkimuspäällikkönä Nuorisotutkimusseurassa.

FT Marleena Mustola työskentelee yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa.

KT, LTO Mari Vuorisalo työskentelee varhaiskasvatuksen yliopistonlehtorina Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa.